

Még csak annyit: Fazekas Tiborc bibliográfiája, támogatás híján, a szerző saját költségén és kiadásában jelent meg – az érdeklődők könyvesbolti forgalomban nem, csak a hamburgi Finnugor Intézethez fordulva juthatnak hozzá a kiadványhoz.

GÁNGÓ GÁBOR

Bibliographie. Lieferbare ungarische Bücher. Hrsg. Von Christine SCHLOSSER. Bp. Corvina Kiadó, 1999. 111 l.

A magyar irodalom iránt érdeklődő német olvasó számára hasznos kis kiadvány jelent meg a Frankfurti Könyvvásár alkalmából az elmúlt évben, a kereskedelemben forgalomban lévő, német nyelvre fordított magyar művek jegyzéke. A kötet összeállítója, a magyar irodalom évek óta lelkes terjesztője, a Berlinben élő Christine Schlosser.

A szerzők fotóival illusztrált könyvecske a magyar írókról és költőkről minden esetben rövid életrajzot és méltatást is közöl.

A bevezetésben Christine Schlosser kitér arra, hogy a magyar irodalom a 19. század eleje óta többé kevésbé jelen van a német könyvpiacokon. A magyar nyelv sajátos helyzete miatt azonban ez nem volt mindig könnyű. Most az adott alkalmat a magyar irodalom népszerűsítésére, hogy az 1999. évi frankfurti könyvvásár díszvendége Magyarország volt. A bibliográfia első részében a művek a szerzők nevének alfabetikus sorrendjében követik egymást, az összeállításához a német nemzeti bibliográfia „Verzeichnis Lieferbarer Bücher” című sorozata, könyvkatalógusok, illetve a kiadóktól származó információk nyújtottak segítséget. A szerzőkről szóló egyéb tudnivalók az ide vonatkozó lexikonokból, bibliográfiákból, irodalomtörténetekből és könyvismertetésekéből származnak. A következő részt antológiák képezik (felsorolva az egyes kötetekben szereplő minden szerzőt), majd egy meseköteteket tartalmazó kis csoport következik, ezt követi a gyermek- és ifjúsági irodalom. A mutató a szerzői névmutató, a műfordítói és a kiadói mutatót tar-

talmazza. A kötetet egy függelék zárja, amelyben a németül és egyéb más nyelveken publikáló magyar származású szerzők művei szerepelnek, valamint a magyarországi német irodalom alkotói. A kötet összeállítója külön felhívja a figyelmet, hogy George Tabori és Ephraim Kishon nem kerültek felvételre a bibliográfiába, mert műveik felsorolása a bibliográfia kereteit szétfeszítette volna.

Ha összevetjük az élő és a már halott szerzők szereplését a kötetben, arra a megállapításra juthatunk, hogy az élő szerzők száma jóval meghaladja a többségében már klasszikusnak számító halott szerzőkét. Míg például Jókai Mór életében szinte minden művét lefordították németre, ma egyetlen műve, nem is a legnépszerűbb (*A két Trenck*) kapható német fordításban. Petőfi Sándor, akiről elterjedt a köztudatban, hogy a világon mindenhol ismerik, és akit valóban rengeteget fordítottak németre különböző korszakokban, is hasonló sorsra jutott. Egyetlen verseskötete és a *Nemzeti Dal* Susanna Gahse esszéjével együtt megjelentetett fordítása képviseli a kötetben. Bár lehet, hogy ez csak a 19. századi magyar irodalomra vonatkozik, hiszen Ady Endre és Kosztolányi Dezső is 3–4 fordításkötettel szerepel. Míg a ma élő, és német nyelvterületen amúgy is jól ismert, számos német kitüntetéssel díjazott Esterházy Péter, Konrád György, Kertész Imre és Nádas Péter népszerűségét a frankfurti könyvvásár csak fokozta, ők 6–9 művel a legnépszerűbb magyar írók.

Ez a karcsú bibliográfiai összeállítás hasznos hozzájárulás a magyar irodalom német nyelvterületen való jobb megismertetéséhez.

ROZSA MÁRIA

Heltai Nándor: „Örökre ide fészkelem magam.” Az első kecskeméti könyv- és lapnyomató Szilády Károly. Kecskemét, Kecskeméti Lapok Kft., 2000. 100 l.

„A könyvnyomató szó még a koporsóról se maradjon le” – írja végrendeletében Szilády Károly, aki a nyomdász- és kiadói munkát valóban hivatásnak tekintette.

Ezt a hivatás- és irodalomszeretetet emeli ki róla írt tanulmánykötetében Heltai Nándor. A könyv címlapjáról a markáns arcú, egyenes tekintetű nyomdaalapító, Barabás Miklós festményéről néz ránk, majd végigolvasva a könyvet feltárul előttünk gazdag életpályája és megismerkedhetünk „alkotásaival” is. Érdekes és jól elrendezett illusztrációs anyag nyújt ehhez segítséget. Heltai Nándor, a „szakmabeli” és könyvszerető szimpátiájával, meleg hangon bontja ki előttünk az első kecskeméti könyvnyomdász sikereiben gazdag, de kudarcokat sem nélkülöző életét, akit Kecskemét városa az idén emléktáblával is megtisztelt.

A reformkor egyik tennivágyó embere volt, „polgár” – ahogy egy szóval jellemzi Heltai – tehát szorgos, munkálkodó hazafi. A nyomdaalapítás napja 1841. július 1. esemény volt a város történetében, hiszen a szellemi élet fellendülését hozta magával, rangot adott az alföldi városnak, ahol már állt a piarista iskola és a református kollégium. A kultúra új képviselőjét örömmel fogadták. Debreceni tanulmányai után, nagyothallása miatt nem folytathatta a családi hagyományt (református lelkészséget), ezért Bécsbe küldték szülei, hogy kitanulja a nyomdász mesterséget. Marasztalták is a császárvárosban, de inkább hazahozta tapasztalatait és tudását.

Pesten Trattnernél dolgozott, majd önálló nyomdát szeretett volna, de nem kapott rá engedélyt, így egy ideig a pápai református főiskolával kötött szerződést. Végül József nádor közbenjárására megkapta a várva-várt engedélyt Kecskemétre. Nyolc évig várt arra, hogy önálló legyen. Kecskemét előkelőségei és lakói ünnepséggel fogadták, megcsodálták Prágából és Bécsből hozott gépeit, a „műhelyt”, ahol rögtön egy emléklapot is nyomtattak a nagy esemény tiszteletére.

A tekintélyes *Athenaeum* többször is hírt adott a Szilády-nyomda szép könyveiről, Toldy Ferenc különösen pártolta és méltatta ízléses kiadványait, s tankönyveit külön is kiemelte. Műhelyének Pestre költöztetését is támogatta, de ehhez még az akadémiai ajánlás sem volt elég a versenytársak ellenében. Szilády Kec-

keméten maradt. A *Regélő* 1844. februári felmérése szerint minden 20. könyv nála látott napvilágot hazánkban. Felesége halála után végleg itt maradt az alföldi városban, házat vett és ezáltal „teljes jogú” kecskeméti polgárrá vált. Részt vett a könyvek terjesztésében is, hiszen nem volt még könyvkereskedés a városban. 1846-ban megnyitott könyvüzletét azonban a csekély érdeklődés miatt – a lakosság egyharmada nem tudott olvasni – be kellett zárni. Könyvkiadással is foglalkozott, szinte az összes korabeli pesti és európai nyomdával levelezésben állt.

A Szilády-nyomda kivette részét a márciusi eseményekből is, Petőfi „Nemzeti Dal”-át, majd a „Mit kíván a magyar nemzet” c. röpiratot itt sokszorosították. Leveleiben írottakat a forradalom helyi eseményeiről Heltai forrásértékűnek tartja. Az önkényuralom kezdetén szinte megállt az élet a Szilády-nyomdában is és csak igen lassan élénkült meg újra. Kiadta Cervantes *Don Quijote* c. művét, majd V. Hugo, Goldsmith, Szophoklész, Phaedrus egy-egy művének magyar fordítását és a *Bánk bánt*, ezekkel a munkákkal irodalmi körökben is elismerést aratott.

Nevéhez fűződik a *Kecskeméti Lapok* c. hetilap nyomtatása is. A leghíresebb költők Kazinczy, Arany, Tompa néhány műve is a kecskeméti nyomdából került az olvasók kezébe, igényes és szép kivitelben. A magyar irodalom mindig szívügye volt.

Kitűnő szakember lévén minden újítást figyelemmel kísért és a legjobb minőségű anyagokkal dolgozott, munkatársait is megválogatta. Megpróbálkozott a nyomdai szakkifejezések magyarításával és szerkesztett egy *Könyvnyomdászati Műszótárt*, amelyet bírálatra elküldött Toldy Ferencnek.

Heltai Nándor így jellemzi: „... munkáját szenvedéllyel szerető, tudását folyamatosan gyarapító, pontos...kitartó, kálvinista hitéhez szívből ragaszkodó ember...” Családját szerette és fiait sok jó tanáccsal segítette, üzleti ügyeibe is bevonta. Felesége után nagyobbik fiát is elvesztette, mielőtt átadhatta volna neki az üzemet. Nagy családjából 3 fia és 2 lánya

maradt. Nyomdája jelentette a legnagyobb gondot számára, szerette volna, ha továbbra is a család tulajdonában marad. „A kecskeméti nyomdát Szilády nevétől soha megfosztani ne engedjék” – búcsúzott 1871 májusában. Fia, majd unokája vezette a nyomdát 1883-ig, azután el kellett adniuk.

Könyve végén Heltai Nándor örömmel nyugtázza, hogy a régi üzem ismét felvette alapítójának nevét és ezt a könyvet már itt nyomtathatták.

MUTH ÁGOTA GIZELLA

Szecső Károly: Kandra Kabos 1843–1905. Eger, Főegyházmegyei Könyvtár – Hittudományi Főiskola, 2000. 119 l.

Szokatlan gyorsasággal jelent meg egy kis könyvecske Egerben, a Főegyházmegyei Könyvtár és a Hittudományi Főiskola közös kiadásában. Dr. Antalóczy Lajos pp. prelátus kanonok atya, érseki könyvtárigazgató előszavát 2000. április 29-én keltezte, s a kiadvány már május végén elhagyta a nyomdát – helytörténészek, egyháztörténészek és a magyar kultúra iránt érdeklődők szélesebb rétegeinek öröme.

Kandra Kabos (élt 1843–1905, papi működése 1869–1905) mind a régészetben, mind a pogány magyar ősvallás kutatásában maradandót alkotott, ám nevét elsősorban egyháztörténeti munkái őrzik. Száz év távlatában nem csoda, ha mégoly kiváló szerzők művei is elavulnak, ám Kandra több kötetes *Adatok az egri egyházmegye történetéhez* c. munkáját ma sem nélkülözheti a nívós egyháztörténeti kutatás. Érdemes elővenni Szabolcs vármegye történetéről írott monográfiáját is, noha ma már a történettudomány Kandra megállapításainak egy részét, így a várispánságról vallott nézeteit revidálta. Forrásértékük azonban adatai. Amint az életrajzból (7–17. l.) megtudjuk, papi pályája kezdetén a mindennapi gondok – parókia kerítésének javítása, beomlott templomtető s hasonlók – szorításában sem adta fel kutatói hivatását, amiben része volt Foltin János plébánosnak, a kiváló régésznek, aki fiatal káp-

lánját nemcsak buzdította, de bevonta saját kutatásaiba is. Később – már a Magyar Történelmi Társulat által is elismert régészként – kedvezőbb körülmények között dolgozott az egri érseki székhelyen, mint káptalani jegyző; noha ekkor is ellátott például hitoktatói feladatokat, így sohasem szentelhetette életét kizárólag a kutatásnak. Ám hangyaszorgalma, szívs kitarása sohasem hagyta el a termékeny szerzőt, amíg az állandó feszített munkában kimerült szervezetben időnek előtte kilobbant az élet. Szecső Károly nyugalmazott levéltáros – maga is hangyaszorgalmú, adatgyűjtésben alapos és termékeny kutató, az egri helytörténet szakértője – a szűk terjedelem ellenére is bőséges adatbázissal, idézetek, dátumok, pontos forráshivatkozások tömegével dokumentálja Kandra Kabos életét és tudósi, valamint szépiroi pályáját. Nem elégszik meg azal, hogy a kötet végén közreadja Kandra életművének teljes bibliográfiáját (noha ez sem lenne kevés, sőt!), hanem részletesen taglalja műfajonként – történeti monográfia, forráskiadások, pecsétani munkák, régészeti tudósítások, sőt recenziók elemző bemutatásán át – Kandra munkásságát, összevetve a tudomány mai állásával. Így megtudjuk, miként vélekedik ma Kristó Gyula neves történészünk a Kandra által is vizsgált (de mai szemmel tévesen értékelt) várispánság intézményéről, de azt is, hogy Kósa László magyar néprajztudománytörténete felületesen ítél, amikor visszhang nélkülinek mondja Kandra *Magyar Mitológiáját*, hiszen Szecső bőséges bibliográfiával bizonyítja annak korabeli – nemcsak elutasító, hanem sok esetben méltató – fogadtatását. Sor kerül még az ember, a barát, a tudóstárs bemutatására is. Talán túlságosan is nagy anyagot idéz a barát, pályatárs és oltártestvér Bartalos Gyula emlékezéséből, amely természetesen forrásértékű, ám a nyomtatásban is megjelent (1906.) illetve az irodalomjegyzékben pontosan feltüntetett emlékeszéd kilencvenhárom százalékának szó szerint való idézése még a megfelelő témakörökre osztva és darabolva is – indokolatlan. A kötet fentebb már dicsért precizitása, bőséges és pontos hivatkozási appa-